

ÅRSRAPPORT

Dispensasjonsbehandling Seksjon for arkeologiske kulturminner 2018

Riksantikvaren er direktorat for kulturminneforvaltning og er faglig rådgiver for Klima- og miljødepartementet i utviklingen av den statlige kulturminnepolitikken. Riksantikvaren har også ansvar for at den statlige kulturminnepolitikken blir gjennomført og har i denne sammenheng et overordnet faglig ansvar for fylkeskommunenes og Sametingets arbeid med kulturminner, kulturmiljøer og landskap.

Arkeologiske funn og undersøkelser i 2018. Foto: Jannie Johansen (Riksantikvaren) og Leif Inge Åstveit (Universitetsmuseet i Bergen).

Innhold

1 Innledning.....	3
2. Vedtak fattet etter kulturminneloven §§ 8,1., 8,2., 8,3. ledd, 10 og 14 og plan-uttalelser etter kulturminneloven § 8,4. ledd	5
3. Innvilget dispensasjon/tillatelse vs. avslag/innsigelse	11
4. Gitte dispensasjoner - vedtak og vilkår	12
5. Fylkeskommunenes, museenes og Riksantikvarens vurderinger i dispensasjonsspørsmål.....	14
6. Klagesaker, avgjørelser i KLD og innsigelser i KMD	15
7. Kostnader og sakstyper.....	16
8. Vedtak om statlig kostnadsdekning.....	18

Årsrapporten er utarbeidet av Jostein Gundersen

1 Innledning

Denne årsrapporten omhandler dispensasjons-saksbehandling for automatisk fredete kulturminner og skipsfunn ved seksjon for arkeologiske kulturminner (SAK-seksjonen) hos Riksantikvaren. SAK-seksjonen har også en rekke andre oppgaver, men de er ikke omtalt i denne årsrapporten.

Saksbehandlingen er delt i SAK-seksjonen sentralt, og SAK-seksjonen distriktskontorene. Delingen er basert på at Riksantikvarens distriktskontorer i Oslo, Tønsberg, Bergen og Trondheim behandler alle saker som angår middelalderbyene, middelalderske kirker, kirkesteder og kirkegårder, borger og befestninger, klostre og klosteranlegg (kulturminner fra middelalder hvor Riksantikvaren har førstelinjeansvar). Alle andre saker behandles ved Riksantikvarens hovedkontor i Oslo. Fra 2018 har delingen vært justert, men for sammenligningens skyld opprettholder årsrapporten det samme skillet.

Saksbehandlingen av dispensasjonssaker er hjemlet i kulturminneloven med tilhørende ansvarsforskrift. Sakene er knyttet til kulturminneloven §§ 8, 10 og 14. Selve dispensasjonsbehandlingen for automatisk fredete kulturminner er hjemlet i § 8, mens dispensasjonsbehandlingen for skipsfunn er knyttet til kulturminneloven § 14. Fastsettelse av kostnader til arkeologiske undersøkelser gjøres med hjemmel i kulturminneloven § 10.

I den daglige dispensasjonssaksbehandlingen, og årsrapporten, sorteres saker og vedtak etter de samme paragrafene i loven.

Kulturminneloven § 8 første ledd sier:

Vil noen sette igang tiltak som kan virke inn på automatisk fredete kulturminner på en måte som er nevnt i § 3 første ledd, må vedkommende tidligst mulig før tiltaket planlegges iverksatt melde fra til vedkommende myndighet eller nærmeste politimyndighet. Vedkommende myndighet avgjør snarest mulig om og i tilfelle på hvilken måte tiltaket kan iverksettes.

Avgjørelsen kan påklages til departementet innen 6 uker fra underretning om vedtaket er kommet fram til adressaten.

I praksis betyr dette at enhver som ønsker å gjennomføre et tiltak som kan være i konflikt med et automatisk fredet kulturminne, må søke om Riksantikvarens tillatelse. Dersom Riksantikvaren gir tillatelse kan det stilles vilkår om arkeologiske undersøkelser før tiltak kan gjennomføres. Slike saker defineres som § 8.1-saker.

Kulturminneloven § 8 annet ledd sier:

Viser det seg først mens arbeidet er i gang at det kan virke inn på et automatisk fredet kulturminne på en måte som nevnt i § 3 første ledd, skal melding etter første ledd sendes med det samme og arbeidet stanses i den utstrekning det kan berøre kulturminnet. Vedkommende myndighet avgjør snarest mulig – og senest innen 3 uker fra det tidspunkt melding er kommet fram til vedkommende myndighet – om arbeidet kan fortsette og vilkårene for det. Fristen kan forlenges av departementet når særlige grunner tilsier det. Første ledd, siste punktum får tilsvarende anvendelse.

I praksis betyr dette at dersom det dukker opp et automatisk fredet kulturminne underveis i et bygge- eller anleggsarbeid, skal man stanse arbeidet og melde i fra til kulturminneforvaltningen. Deretter avgjør Riksantikvaren om arbeidet kan fortsette, og på hvilke vilkår. Slike saker defineres som § 8.2-saker.

Kulturminneloven § 8 tredje ledd sier:

Bygg, anlegg m.v. som er oppført eller påbegynt i strid med paragrafen her, kan departementet kreve fjernet eller rettet innen en nærmere fastsatt frist.

I praksis betyr dette at ulovlig igangsatte tiltak som skader automatisk fredete kulturminner, kan kreves fjernet, eller at skaden rettes opp. Slike saker defineres som § 8.3-saker.

Kulturminneloven § 8 fjerde ledd sier:

Tillatelse i medhold av første ledd skal ikke innhentes for bygge- og anleggstiltak som er i samsvar med reguleringsplan som er vedtatt etter denne lovs ikrafttreden. Tilsvarende gjelder for områder som i kommuneplanens arealdel er utlagt til bebyggelse og anlegg, og der vedkommende myndighet etter loven her har sagt seg enig i arealbruken.

I praksis betyr dette at et reguleringsplanvedtak, hvor kulturminneforvaltningen har blitt hørt på riktig måte, fungerer som et dispensasjonsvedtak fra kulturminneloven. Dette innebærer at Riksantikvaren må uttale seg til alle plansaker etter plan- og bygningsloven hvor det er konflikt mellom arealformål i planen og automatisk fredete kulturminner. Riksantikvarens uttalelse til slike plansaker regnes som dispensasjonssaker fra kulturminneloven, selv om det er det endelige planvedtaket etter plan- og bygningsloven som hjemler selve tillatelsen til inngrep i automatisk fredete kulturminner. Dersom Riksantikvaren sier seg enig i arealbruken i planen, og dette medfører at automatisk fredete kulturminner må gå tapt, kan det stilles vilkår om arkeologiske undersøkelser før tiltak i tråd med planen kan realiseres. Slike vilkår skal skrives inn i planens bestemmelser. Slike saker defineres som § 8.4.-saker.

Kulturminneloven § 10 sier:

Utgifter til særskilt gransking av automatisk fredete kulturminner eller særskilte tiltak for å verne dem på grunn av tiltak som nevnt i §§ 8 og 9, bæres av tiltakshaveren. Når særlige grunner foreligger, kan departementet fastsette at utgiftene helt eller delvis skal dekkes av staten. Ved mindre private tiltak skal staten etter departementets bestemmelse dekke utgiftene, helt eller delvis, dersom disse blir urimelig tyngende for tiltakshaveren.

I praksis betyr dette at Riksantikvaren kan pålegge offentlige og større, private tiltakshavere å betale for arkeologiske undersøkelser dersom de får tillatelse til å fjerne eller skade automatisk fredete kulturminner. I § 8.1-saker legges denne betalingsplikten direkte inn i

dispensasjonsvedtak der det stilles krav til arkeologiske undersøkelser før tiltak kan gjennomføres. I § 8.4.-saker derimot, kan ikke dette gjøres siden det formelle dispensasjonsvedtaket gjøres gjennom planvedtak etter plan- og bygningsloven. I slike saker må tiltakshaver derfor melde i fra til kulturminnemyndighetene før man ønsker å få gjennomført tiltak i tråd med planen, og så fastsetter Riksantikvaren endelig omfang og kostnader for undersøkelsen. Slike saker defineres som § 10-saker.

Kulturminneloven § 14 første og annet ledd sier:

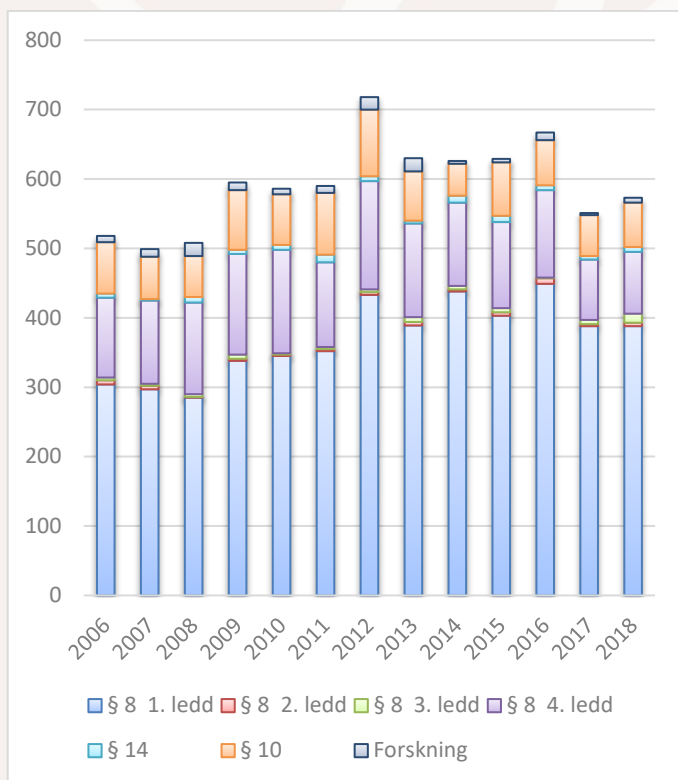
Staten skal ha eiendomsretten til mer enn hundre år gamle båter, skipsskrog, tilbehør, last og annet som har vært ombord eller deler av slike ting når det synes klart etter forholdene at det ikke lenger er rimelig mulighet for å finne ut om det er noen eier eller hvem som er eier.

Vedkommende myndighet etter loven her kan – uten hensyn til hvem som er eier – grave fram, flytte, granske og ta opp ting som er nevnt i første ledd og sette i verk andre tiltak for å verne eller ta hånd om tingen. Slike tiltak, eller andre tiltak som kan skade tingen, kan verken eieren eller andre sette i verk uten tillatelse fra vedkommende myndighet, eventuelt på visse vilkår. Eier eller bruker av grunnen skal så vidt mulig varsles før tiltak etter dette ledd iverksettes. Bestemmelsene i § 9, § 10 og § 11 annet ledd får tilsvarende anvendelse.

I praksis betyr dette at enhver som ønsker å gjennomføre et tiltak som kan være i konflikt med et skipsfunn, må søke om Riksantikvarens tillatelse. Dersom Riksantikvaren gir tillatelse kan det stilles vilkår om arkeologiske undersøkelser før tiltak kan gjennomføres. Slike saker defineres som § 14-saker.

2. Vedtak fattet etter kulturminneloven §§ 8,1., 8,2., 8,3. ledd, 10 og 14 og plan-uttalelser etter kulturminneloven § 8,4. ledd

SAK-seksjonen har i 2018 fattet/avgitt 573 vedtak/planuttalelser i medhold av kulturminneloven §§ 8, 10 og 14. Dette er 22 (4 %) flere vedtak/ planuttalelser enn i 2017.

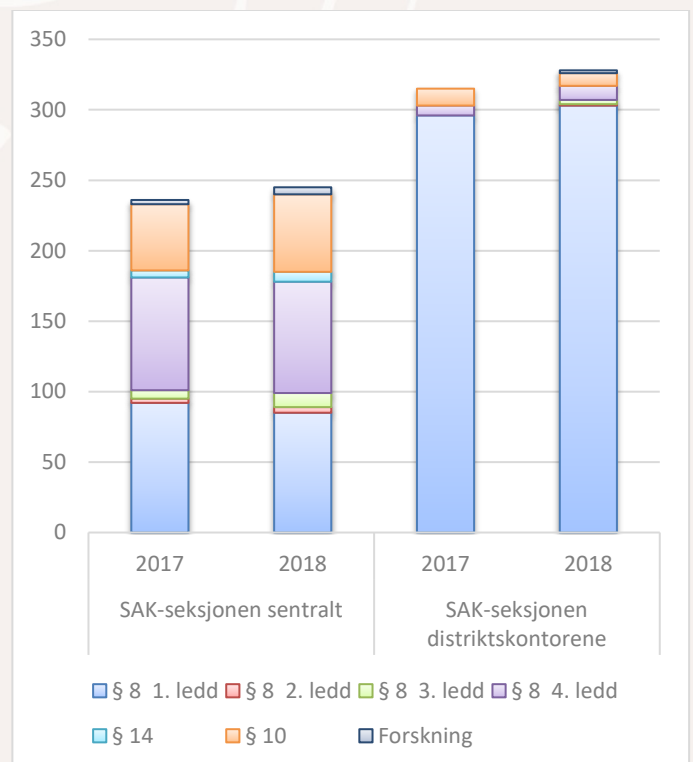

Figur 1: Vedtak og planuttalelser ved hele SAK-seksjonen 2006-2018

Vedtøkene/planuttalelsene i 2018 omfatter:

	2017	2018	Endring
Vedtak i enkeltsaker (§§ 8.1, 8.2 og 8.3) (ikke forskning):	397	406	+ 2 %
Planuttalelser (§ 8.4):	87	89	+ 2 %
Vedtak om skipsfunn (§ 14):	5	7	+ 40 %
Vedtak om kostnadsdekning i hht kulturminneloven § 10 og vedtatte reguleringsbestemmelser	59	64	+ 8 %
Vedtak i enkeltsaker som gjelder forskningsundersøkelser (§ 8.1) og lignende	3	7	+ 133 %
Sum:	551	573	+ 4 %

Endringene fra 2017 til 2018 er i praksis svært liten for alle sakstyper, selv om fire flere saker som angår forskningsundersøkelser i 2018 enn i 2017 utgjør en økning på 133%.

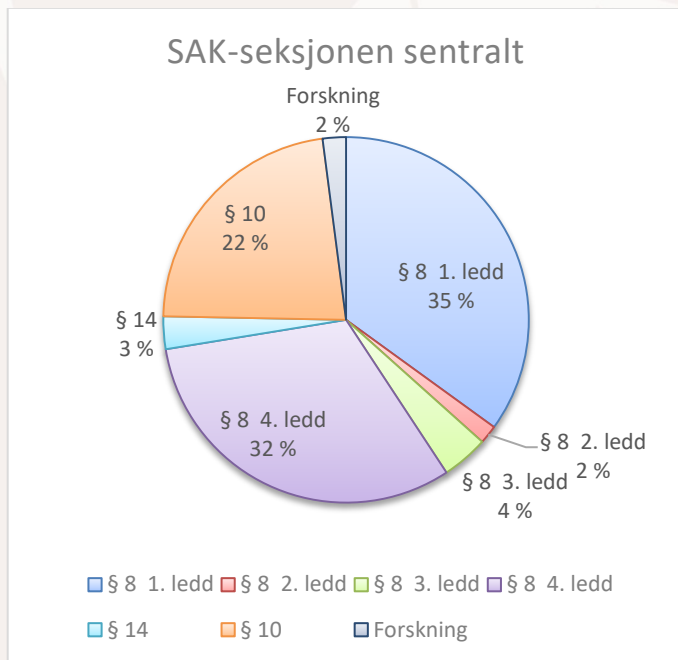

Figur 2: Vedtak og planuttalelser i SAK-seksjonen sentralt og distriktskontorene i 2017 og 2018

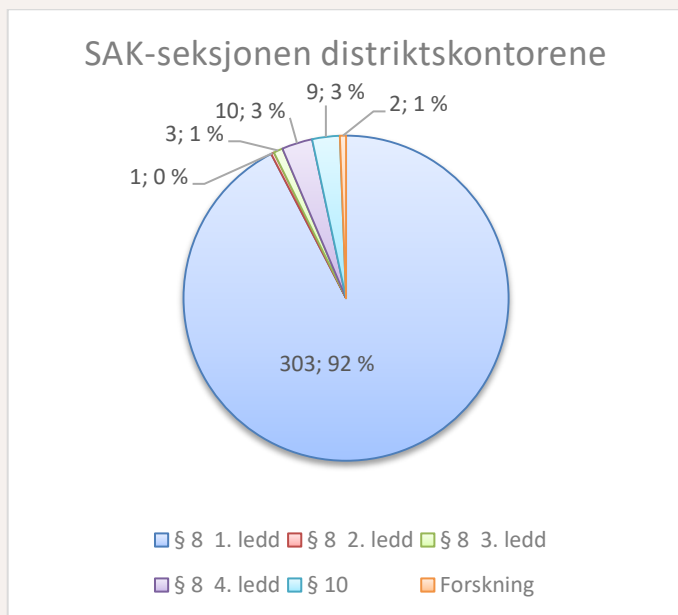
Figur 2 viser en oversikt over ferdigbehandlede dispensasjonsvedtak / planuttalelser og vedtak om kostnadsdekning fordelt etter sakstype (§§ 8.1-8.4, 10 og 14) i 2018 og 2017 (for sammenligning); totalt 573 vedtak/uttalelser i 2018. Figuren viser at det er stor forskjell i fordelingen av sakstyper ved SAK-seksjonen sentralt og distriktskontorene. Figuren viser også at SAK-seksjonens distriktskontorer har behandlet 83 (ca 1/3) flere saker enn SAK-seksjonen sentralt (se imidlertid innledning, side 2, om justert fordeling av saker i 2018). I 2017 behandlet SAK-seksjonens distriktskontorer ca 36 % flere saker enn SAK-seksjonen sentralt. For SAK-seksjonen sentralt har det vært behandlet ni flere saker enn i 2017, men ellers ikke færre saker siden 2003 (se også

figur 6 og 8). Som tidligere år har saksmengden ved distriktskontor vest i Bergen vært aller størst.

Fordelingen av sakstyper er omtrent som tidligere i hele seksjonen, med variasjoner på +/- 5 % i forhold til 2017.

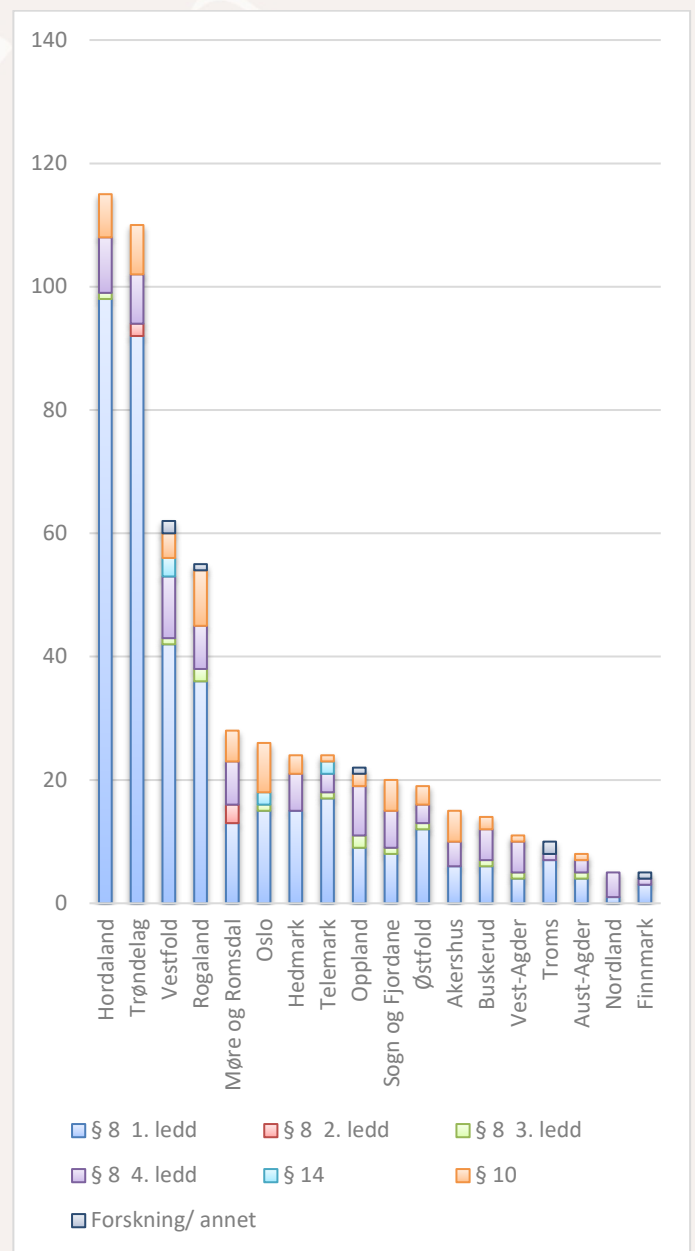

Figur 3: Fordeling av ulike saks-/ vedtakstyper ved SAK-seksjonen sentralt. I alt 245 saker.

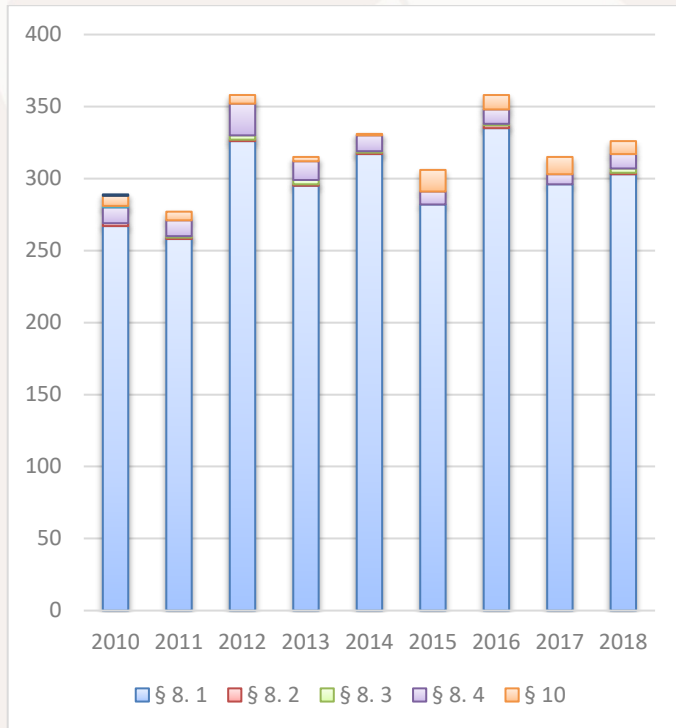
Figur 4: Fordeling av ulike saks-/ vedtakstyper ved SAK-seksjonen distriktskontorene. I alt 328 saker.

Neste figur (5) viser fylkesvis oversikt over dispensasjonsvedtak/planuttalelser etter kulturminneloven §§ 8.1-8.4 og § 14, samt vedtak om kostnadsdekning etter § 10, for hele SAK-seksjonens ansvarsområde (totalt 573 saker). Diagrammet omfatter også vedtak knyttet til tiltak i middelalderbyene. Dette er hovedårsaken til at fylkene Hordaland, Trøndelag, Vestfold og Oslo ligger såpass høyt i dette diagrammet.

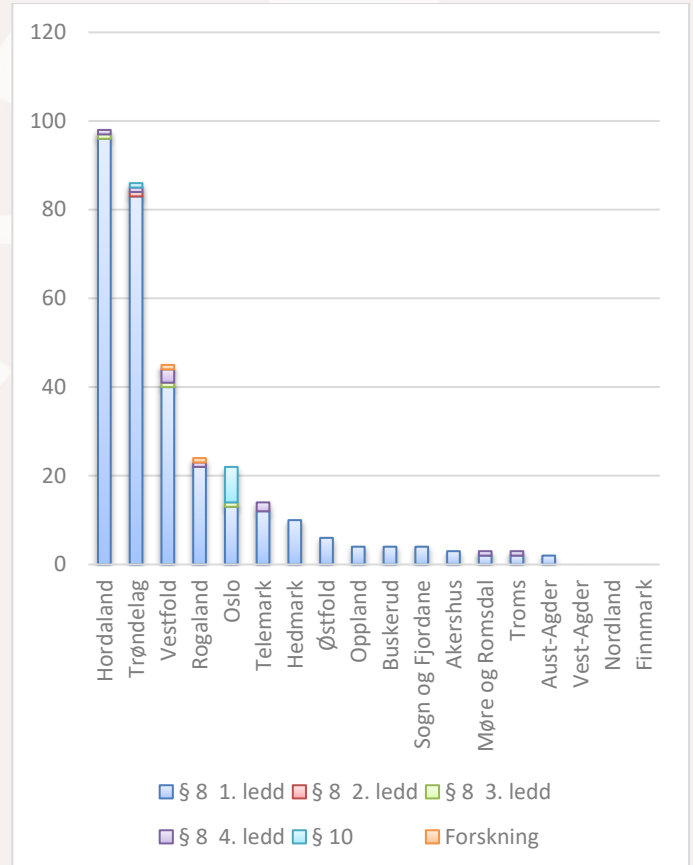

Figur 5: Fylkesvis fordeling av samtlige dispensasjonsvedtak/ tillatelser (hele seksjonen). I alt 573 saker.

For SAK-seksjonens distriktskontorers ansvarsområde er det fattet/avgitt 328 vedtak/planuttalelser etter kulturminneloven §§ 8.1-8.4, samt vedtak om kostnadsdekning etter § 10. Dette er 13 flere saker enn i 2017.

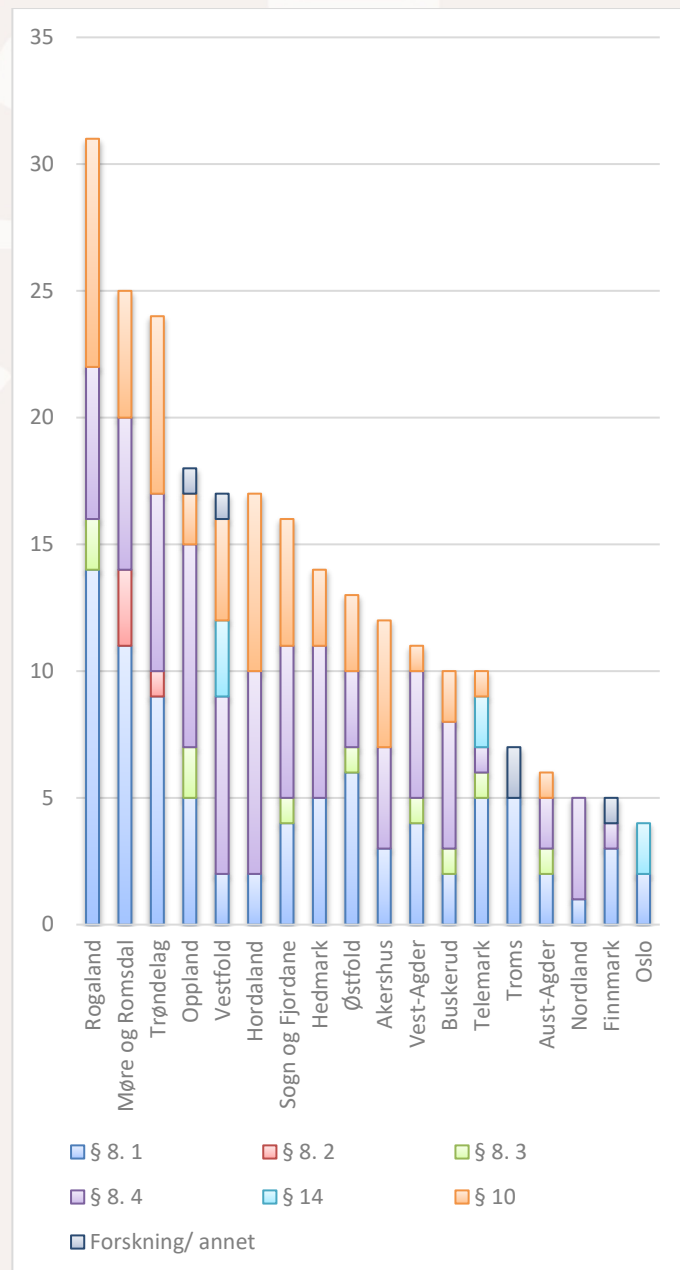
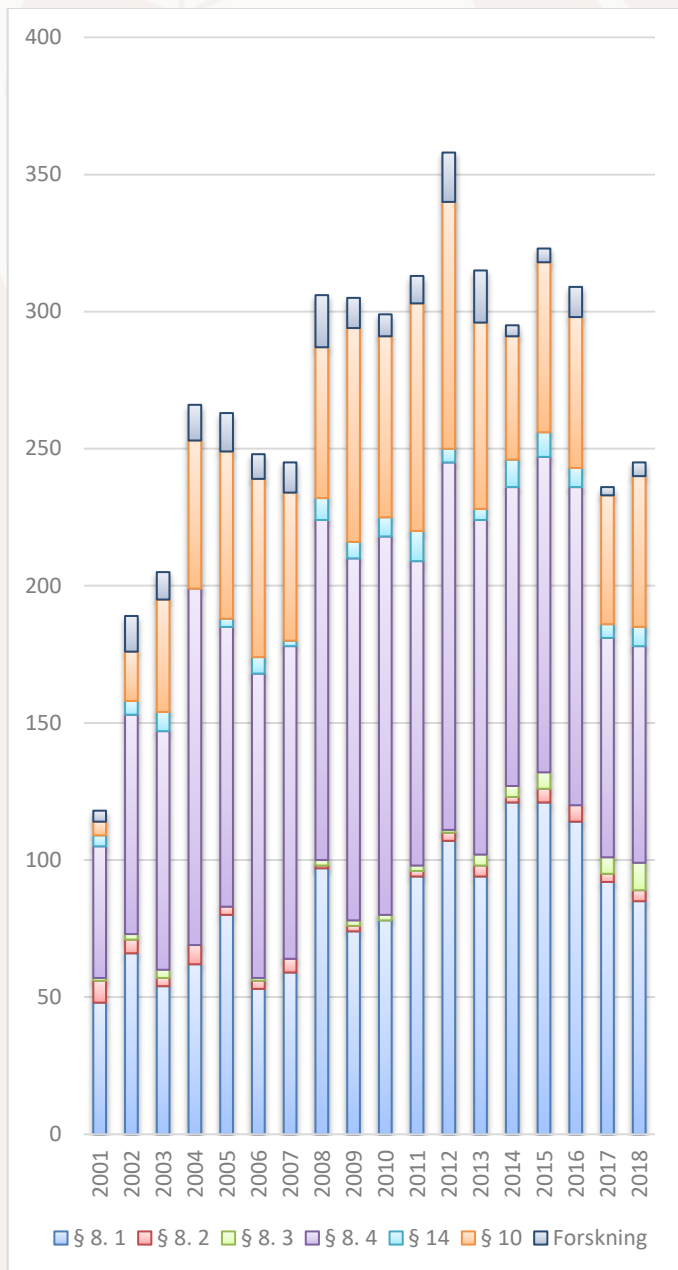
Figur 6: Utvikling i saks-/vedtaksvolum ved SAK-seksjonen distriktskontorene. Alle vedtak og uttalelser etter kulturminneloven §§ 8.1 - 8.4 og 10.

Figur 7: Fylkesvis oversikt over dispensasjonsvedtak/tillatelser (distriktskontorene). I alt 328 vedtak/uttalelser.

Når det gjelder tallene fra distriktskontorene er *ikke* innspill til arealplaner som ikke er å regne som dispensasjonsuttalelser, inkludert. SAK-seksjonens distriktskontorer uttaler seg hvert år til flere slike saker som fagmyndighet for middelalderbyer, middelalderske kirkesteder m.v.

For SAK-seksjonen sentralt sitt ansvarsområde er det fattet/avgitt 245 vedtak/planuttalelser etter kulturminneloven §§ 8.1-8.4 og § 14, samt vedtak om fastsettelse av kostnader etter § 10. Dette er ni flere saker enn i 2017. Med unntak av 2017, er omfanget det laveste siden 2003 (se figur 8). Det er nedgang i saksmengde i seks av landets fylker, to fylker har like mange saker som i 2017, mens tolv fylker har økning i antall saker (se figur 10). I tillegg håndterer fylkeskommunene selv en god del saker i forbindelse med midlertidig delegering av myndighet i visse saker (Prøveprosjektet)

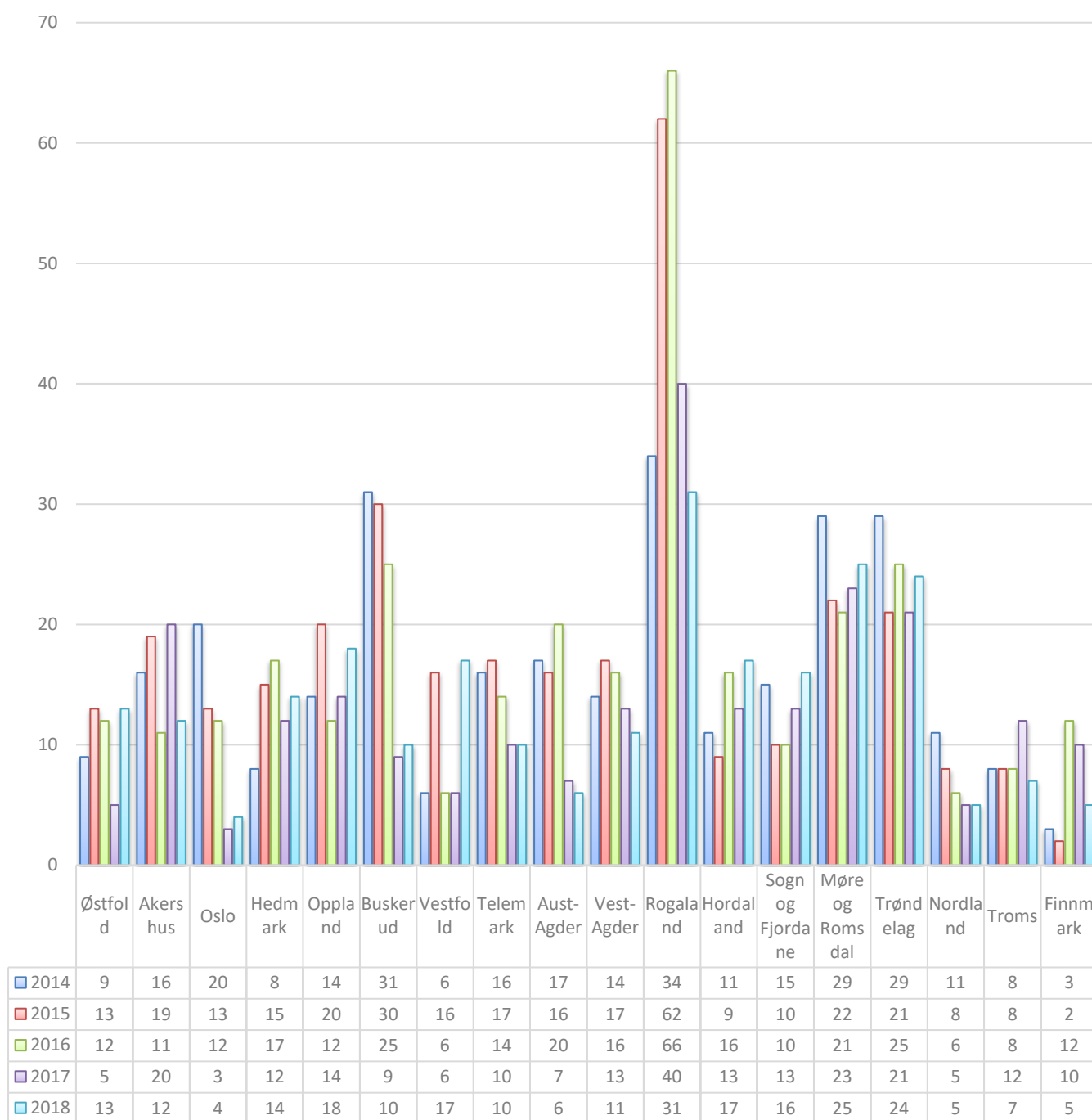

Figur 8: Utvikling i saks-/vedtaksvolum ved SAK-seksjonen sentralt. Alle vedtak og uttalelser etter kulturminneloven §§ 8.1 - 8.4, 10 og 14.

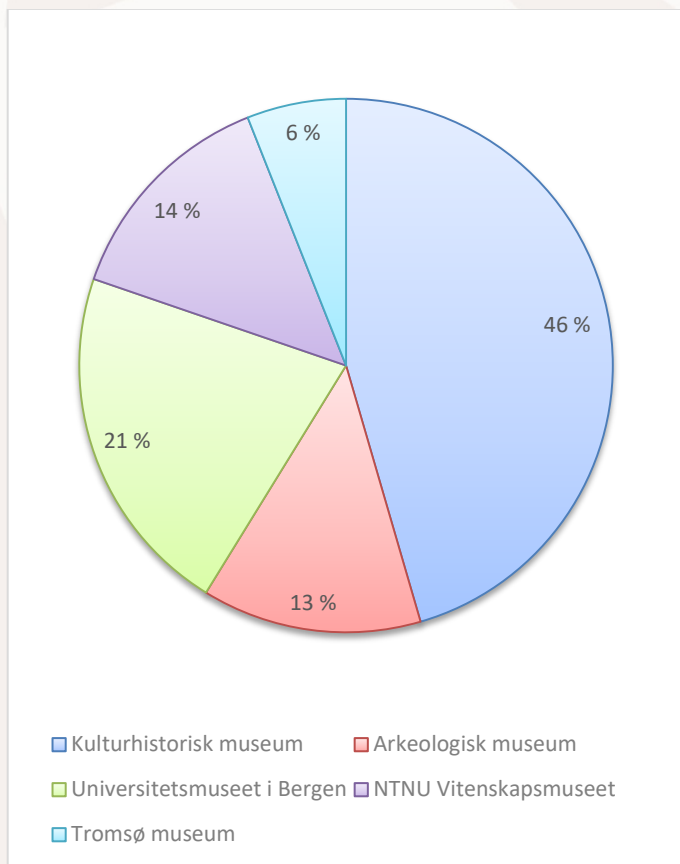
Figur 9: Fylkesvis oversikt over vedtak/uttalelser ved SAK-seksjonen sentralt i 2018, inklusive vedtak om fastsettning av kostnader i medhold av kulturminneloven § 10. I alt 245 vedtak/ uttalelser.

Saksmengde 2014-2018

Figur 10: Utvikling i saks-/vedtaksvolum ved SAK-seksjonen sentralt. Vedtak og uttalelser etter kulturminneloven §§ 8.1 - 8.4, 10 og 14.

Figur 11: Saker/vedtak fordelt på museumsdistrikt, SAK-seksjonen sentralt, uten § 14 (skipsfunn) og forskningsundersøkelser/ annet. I alt 233 saker/ vedtak.

Saksfordelingen på museumsdistrikt (figur 11) viser særlig hvor stor andel av sakene som skjer i Arkeologisk museum, Universitetet i Stavanger sitt distrikt. Andelen her har likevel gått noe ned fra 16 % i 2017. Til tross for at museet kun har ansvar for ett fylke, er andelen saker langt større enn dette skulle tilsi. Ellers er endringene hovedsakelig at andelen saker i Universitetsmuseet i Bergen sitt distrikt har økt fra 16 % i 2017, til 22 % i 2018, mens Tromsø museum sin andel har blitt redusert fra 12 % i 2017 til bare 6 % i 2018.

3. Innvilget dispensasjon/tillatelse vs. avslag/innsigelse

Av totalt 496 dispensasjonssaker i 2018 (ikke rettevedtak § 8.3 eller vedtak om kostnader § 10) ble det innvilget dispensasjon/gitt tillatelse i 484 saker, mens det ble gitt avslag/ fremmet innsigelse i 12 saker. Det betyr at det ble gitt tillatelse/ innvilget dispensasjon i 97,6 % av sakene i 2018. Det ble videre fattet 13 rettevedtak (§ 8.3). Sju av avslagene er avslag i henhold § 8.1., og fem avslag er innsigelser i henhold til § 8.4. I tillegg til saker hvor Riksantikvaren selv har fremmet innsigelse, har seksjonen også vært involvert i flere saker hvor fylkeskommunene har fremmet innsigelse. Disse er ikke omfattet av denne årsrapporten.

For distriktskontorenes ansvarsområde ble det innvilget dispensasjon/ tillatelse i 312 av 316 saker (98,7 %) i 2018, og gitt avslag/ fremmet innsigelse i fire saker, samt fattet tre rettevedtak (§ 8.3).

Ved SAK-seksjonen sentralt ble det gitt dispensasjon/tillatelse i 172 av 180 saker (95,6 %) mens det ble gitt avslag/ fremmet innsigelse i åtte saker, samt fattet 10 rettevedtak (§ 8.3).

I saker som gjelder skipsfunn (§ 14) ble det gitt dispensasjon/ tillatelse i alle sakene som ble behandlet i 2018.

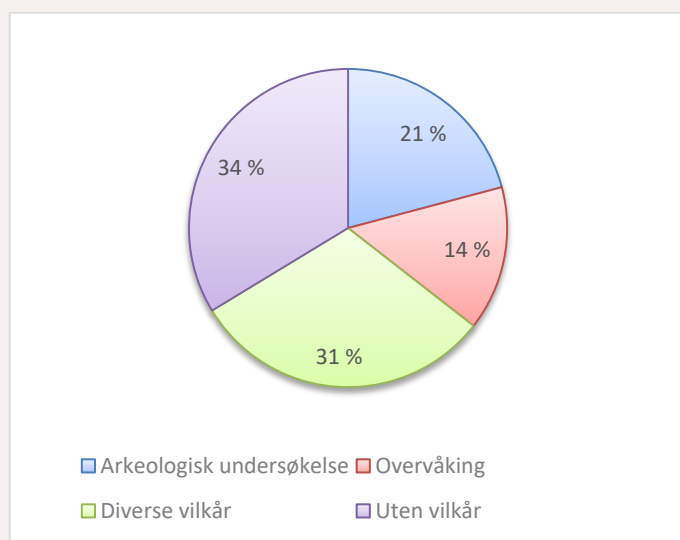
Det ble gitt avslag/ fremmet innsigelse i til sammen 12 søknader etter kulturminneloven §§ 8.1 og 8.4 i 2018.

Sak nr.	Fylke	Kommune	Sted	Kulturminne/ konflikt	Status
17/02226 (innsigelse)	Møre og Romsdal	Stranda	Maråk, Geiranger	Boligtomt ved kirkested, utilbørlig skjemmende	Tomta tatt ut av plan, innsigelsen tatt til følge av kommunen.
17/02241 (avslag)	Sogn og Fjordane	Balestrand	Meland	Påbegynt planering uten tillatelse, lokalitet med bosetningsspor fra jernalder.	Ikke påklaget, avslaget er endelig. Også rettevedtak i samme sak
18/00100 (avslag)	Møre og Romsdal	Ålesund	Klauset	Garasjebygging på gravfelt	Påklaget. Klage senere trukket, funnet alternativ plassering.
18/00294 (innsigelse)	Vestfold	Tønsberg	Slottsfjellet	Bygging på borgruinene, samt andre tiltak.	Ikke endelig avklart
18/03228 (innsigelse)	Vestfold	Tønsberg	Firingen	Reg. plan. Boligbygging i konflikt med bygdeborg og gravfelt	Ikke endelig avklart
18/01483 (avslag)	Hordaland	Bergen	Koenget, Bergenhus festning	Grunnundersøkelser for godsterminal	Påklaget. KLD tok klagen til følge og sendte til RA for ny behandling. Tillatelse gitt.
18/02151 (avslag)	Oppland	Vestre Toten	Øftsås	Fradeling av boligtomt i konflikt med gravrøyser og bosetningsspor	Ikke påklaget, avslaget er endelig.
18/02237 (avslag)	Rogaland	Sola	Utsola	Erstatningsbolig i konflikt med bosetningsspor	Ikke påklaget, avslaget er endelig.
18/02764 (innsigelse)	Troms	Tromsø	Skansen	Næringsutbygging på/ved MA-skanse	Ikke endelig avklart
18/02860 (avslag)	Hedmark	Løten	Skjellingstad	Nydyrking i konflikt med gravhauger	Ikke påklaget, avslaget er endelig.
18/00289 (avslag)	Oppland	Jevnaker	Velo	Utvidelse av garasje i gravfelt	Påklaget. KLD tok ikke klagen til følge (2019).
16/01553 (innsigelse)	Vest-Agder	Lindesnes	Valle	Utvidelse av kirkegård i konflikt med gravhaug	Mekling. Enighet om justering som skal godkjennes av RA. Ikke endelig avklart.

4. Gitte dispensasjoner - vedtak og vilkår

I 2018 ble det for hele seksjonens ansvarsområde innvilget dispensasjon/gitt tillatelse (helt eller delvis) i 484 saker etter kulturminneloven §§ 8.1, 8.2, 8.4 og 14 (NB! Her er ikke vedtak om kostnadsdekning § 10 eller rettevedtak § 8.3 ledd, medregnet). Dispensasjon/tillatelse ble gitt på følgende vilkår (Figur 12):

Type vilkår	Antall saker	Fordeling i forhold til seksjonens ansvarsområder	
		KA-sentralt	KA-distriktskontor
Arkeologisk undersøkelse	101	86	15
Overvåking	71	19	52
Diverse vilkår	149	23	126
Uten vilkår	163	44	119
Avslag/ innsigelse	11	7	4
Sum	496	179	308

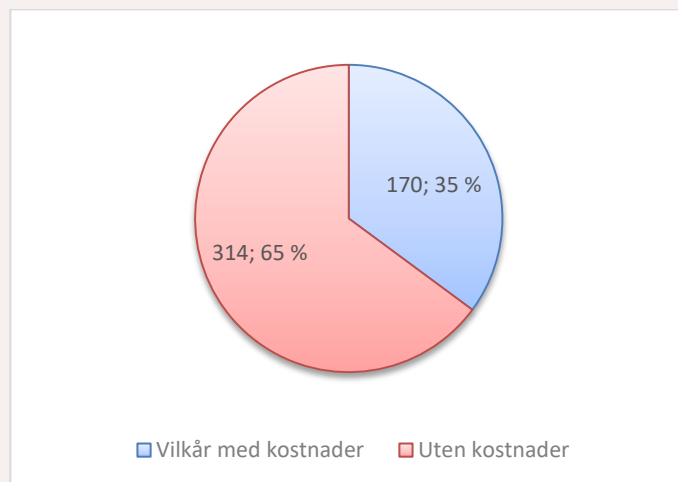

Figur 12: Vilkår ved tillatelse til inngrep i automatisk fredete kulturminner 2018. Hele SAK-seksjonen, 484 vedtak.

Den store andelen «diverse vilkår» omfatter i all hovedsak saker hvor det stilles krav til gravedybde, at tiltak må følge eksisterende grøfter o.l. Særlig mange små gravinger for kabler (VAV/ fiber/ strøm) i middelalderbyene faller inn under denne kategorien. Det er kun unntaksvis at «diverse vilkår» innebærer kostnader i

henhold til kulturminneloven § 10. Andelen «arkeologisk undersøkelse» er tre prosentpoeng lavere enn i 2017.

I alt ble det stilt vilkår som omfatter kostnader til arkeologiske undersøkelser i form av utgraving, overvåking eller andre tiltak, i 170 (35 %) av 484 tillatelser. Andelen er omtrent som i 2017 (36 %). I en god del saker hvor det er gitt dispensasjon for flere kulturminner, er det stilt vilkår om arkeologisk undersøkelse av noen av kulturminnene, mens andre kan fjernes uten undersøkelse. Mange av sakene hvor det er stilt vilkår som innebærer kostnader gjelder reguleringsplaner med tillatelse etter § 8.4 ledd. Siden selve vedtaket med fastsettelse av kostnader er skilt fra tillatelsen, gjenspeiler ikke antallet vilkår som omfatter kostnader faktiske vedtak om kostnader, eller antall arkeologiske undersøkelser som blir gjennomført.

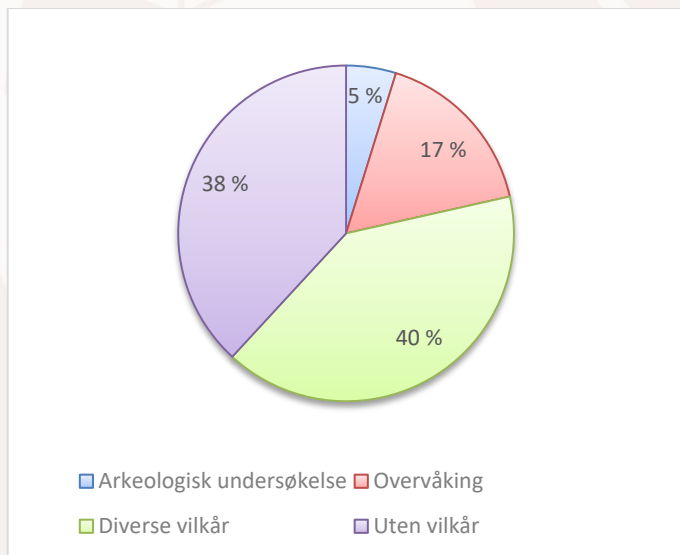

Figur 13: Vilkår som omfatter kostnader, hele SAK-seksjonens ansvarsområde. Totalt 484 vedtak.

Det ble fattet 163 vedtak om kostnadsdekning i 2018. Se mer om dette i kapittel 7.

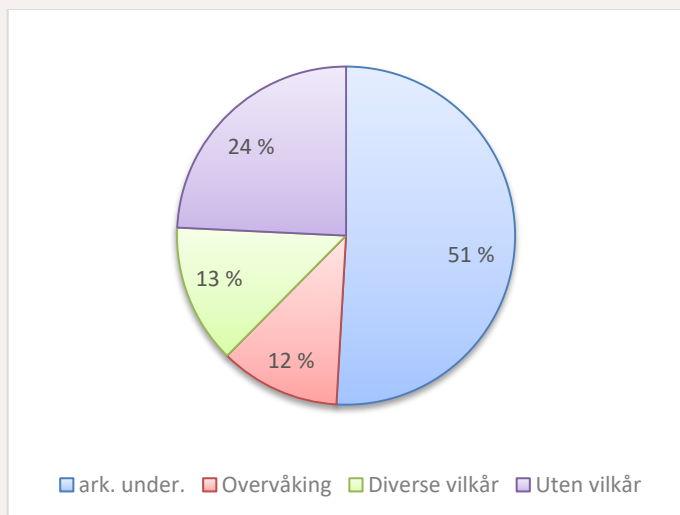
Figur 14 (på neste side) viser en prosentvis andel av hva slags vilkår som ble stilt i de dispensasjoner/ tillatelser som ble gitt i 2018 innen SAK-seksjonens distriktskontorers ansvarsområde. Totalt ble det gitt dispensasjon/tillatelse i 312 saker etter kulturminneloven §§ 8.1, 8.2, 8.4. Andelen «arkeologisk undersøkelse» (5 %) er omtrent som tidligere år.

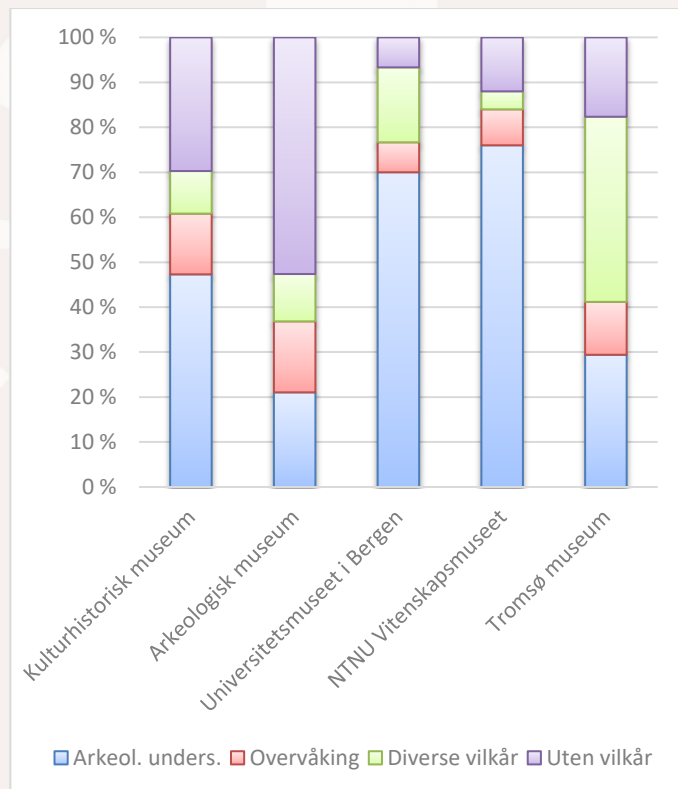
Figur 14: Prosentvis fordeling av vilkår (distriktskontorene). Totalt 312 saker.

Figur 15 (nedenfor) viser en prosentvis andel av hva slags vilkår som ble stilt i de dispensasjoner/tillatelser som ble gitt i 2018 innen SAK-seksjonen sentralt sitt ansvarsområde. Totalt ble det gitt dispensasjon/ tillatelse i 165 saker etter kulturminneloven §§ 8.1, 8.2, 8.4 og 14. Andelen «arkeologisk undersøkelse» (51 %) er som tidligere år.

Figur 15: Prosentvis fordeling av vilkår (SAK-sentralt), uten saker etter kulturminneloven § 14. Totalt 165 saker.

Fordelingen av ulike vilkår varierer imidlertid en god del mellom de ulike fylkene, og mellom ulike museumsdistrikt (figur 16).

Figur 16: Fordeling av ulike vilkår i de ulike landsdelsmuseenes distrikter (SAK-sentralt) i 2018 (NBI Ikke § 14, skipsfunn).

5. Fylkeskommunenes, museenes og Riksantikvarens vurderinger i dispensasjonsspørsmål

Av 188 vedtak/uttalelser i §§ 8.1, 8.2, 8.4 og 14-saker, hadde SAK-seksjonen sentralt en annen vurdering enn fylkeskommunen/ Sametinget og/eller museene i ti saker (5,3 %) i 2018.

uenig i Universitetsmuseet i Bergen sin vurdering i en av 32 saker. Riksantikvarens vurdering var «strengere» enn museets. Riksantikvaren var ikke uenig i noen av NTNU Vitenskapsmuseets eller Tromsø museums vurderinger i 2018. Fylkeskommunene og museene ga ulike anbefalinger i tre saker.

Sak	Fylke	Kommune	Fylkets anbefaling	Museets anbefaling	RAS avgjørelse
18/00289	Oppland	Jevnaker	Tilråd	Fraråd	Avslag
18/01919	Oppland	Øystre Slidre	Fraråd	Fraråd	Tillatelse
17/01000	Aust-Agder	Birkenes	Fraråd	Fraråd	Tillatelse
16/01553	Vest-Agder	Lindesnes	Tilråd	Fraråd	Avslag
17/02281	Vest-Agder	Kr.sand	Tilråd	Fraråd	Tillatelse
14/02468	Rogaland	Klepp	Tilråd	Fraråd	Tillatelse
18/02237	Rogaland	Sola	Tilråd	Tilråd	Avslag
15/01796	Rogaland	Hå	Delvis tilrådn.	Fraråd	Tillatelse
18/00100	Møre og Romsdal	Ålesund	Delvis tilrådn.	Delvis tilrådn.	Avslag
18/03228	Vestfold	Tønsberg	Tilråd	Tilråd	Avslag

SAK-seksjonen sentralt var helt eller delvis uenig i fylkeskommunenes anbefaling i åtte saker, og i museenes anbefaling i åtte saker. Riksantikvaren var uenig i både fylkenes og museenes anbefaling i seks saker.

Det lave antallet saker gjør det vanskelig å si noe om hvilke fylker Riksantikvaren var «mest» uenig i, selv om flere fylker har mer enn en sak. Når det gjelder museene var Riksantikvaren helt eller delvis uenig med Kulturhistorisk museums anbefaling i fire av 85 saker (ca. 5 %). I fire av sakene hadde museet en «strengere» vurdering enn Riksantikvaren, mens Riksantikvaren hadde en strengere vurdering enn museet i en sak. Riksantikvaren var helt uenig i Arkeologisk museums anbefaling i tre av 20 saker. I to av sakene hadde museet en strengere vurdering enn Riksantikvaren, mens det i den siste saken var motsatt. Riksantikvaren var delvis

6. Klagesaker, avgjørelser i KLD og innsigelser i KMD

Klagesaker

Ni vedtak etter kulturminneloven §§ 8.1-8.3, og 10 er påklagd i 2018:

Sak	Fylke	Kommune	Klage på §	RAS Klagevurdering
06/04095	Trøndelag	Trondheim	§ 10	Vedtak opprettholdt
12/00568	Aust-Agder	Åmli	§ 8.3, § 10	Vedtak omgjort
17/00670	Oppland	Gran	§ 8.3, § 10	Vedtak opprettholdt
18/00142	Hordaland	Bergen	§ 8.3, § 10	Vedtak opprettholdt
18/00289	Oppland	Jevnaker	Avslag § 8.1	Vedtak opprettholdt
18/01037	Østfold	Sarpsborg	§ 8.3, § 10	Vedtak opprettholdt
18/01483	Hordaland	Bergen	Avslag § 8.1	Vedtak opprettholdt
18/01800	Østfold	Halden	Klage fra nabo på disp etter § 8.1.	Vedtak opprettholdt
18/01921	Trøndelag	Inderøy	Klage på vilkår i § 8.1	Vedtak omgjort

Avgjørelser i Kommunal- og moderniseringsdepartementet - innsigelser

Ingen innsigelsessaker fra RA vedrørende automatisk fredete arkeologiske kulturminner ble avgjort i Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2018.

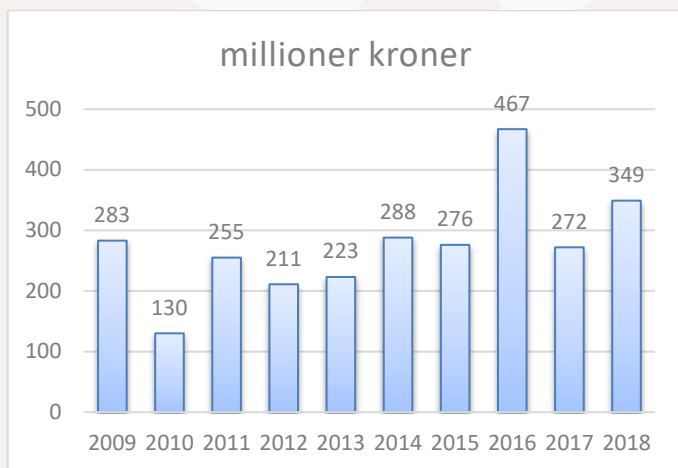
Avgjørelser i Klima- og miljødepartementet

Fire klager på vedtak etter kulturminneloven §§ 8.1-8.3, og 10 er avgjort av Klima- og miljødepartementet i 2018:

Sak	Fylke	Kommune	Klage på §	KLDs Klagevurdering
18/01483	Hordaland	Bergen	Klage på avslag § 8.1	Vedtak omgjort, sak sendt til ny avgjørelse hos RA.
18/01800	Østfold	Halden	Klage fra nabo på disp etter § 8.1.	Vedtak opprettholdt
06/00111	Rogaland	Forsand	§ 10	Vedtak opprettholdt
16/01972	Møre og Romsdal	Giske	Klage på avslag § 8.1	Vedtak opprettholdt

7. Kostnader og sakstyper

SAK-seksjonen har i 2018 fattet 175 vedtak om kostnadsdekning, i 160 ulike saker, for til sammen 348,5 millioner kroner. **Tallene er basert på vedtatte maksimumsbudsjett, ikke endelige kostnader.** Tallene inkluderer også vedtak om hel eller delvis statlig kostnadsdekning for *mindre, privat tiltak*, eller med bakgrunn i *særlige grunner*, samt vedtak om retting av ulovlig igangsatte tiltak, jf. § 8.3. Dette er nesten ca 76,5 millioner mer enn i 2017, men mer enn 100 millioner mindre enn i 2016 (Figur 17). Over tid varierer imidlertid budsjettene en god del, og det er særlig noen få store budsjetter som blir utslagsgivende.

Figur 17: Vedtak om kostnader over tid, avrundet til hele millioner kroner

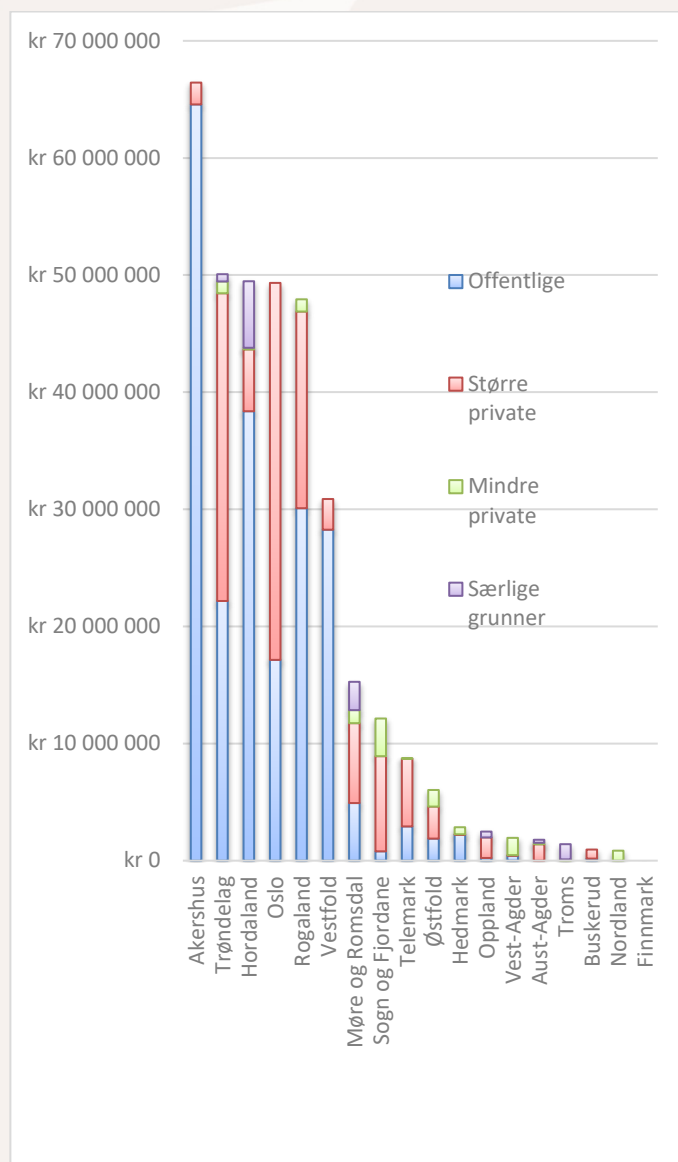
Saks- type	Total budsjett- ramme 2017	Total budsjett- ramme 2018	Totalbudsjett fordelt i forhold til seksjonens ansvarsområde 2018	
			KA-sentralt	KA-distrikts- kontor
§ 8.1	62 655 591,-	60 698 504,-	29 109 275,-	31 859 229,-
§ 8.2	1 747 528,-	2 417 438,-	2 417 438,-	0,-
§ 8.3	840 496,-	8 919 537,-	5 068 037,-	3 851 500,-
§ 10	206 162 250,-	259 775 680,-	208 886 680,-	50 889 000,-
§ 14	398 854,-	16 492 577,-	16 492 577,-	
SUM	271 804 719,-	348 573 736,-	261 974 007,-	86 299 729,-

Av de 348,5 millionene ble det gjort vedtak om statlig kostnadsdekning (post 70; mindre, private tiltak og særlige grunner) for 21,9 millioner.

Det er viktig å understreke at tallene også inneholder prosjekter som aldri blir realisert, og at noen vedtak

erstatte eldre vedtak, og omfatter kostnader som har påløpt i 2017 eller tidligere.

Figur 18 nedenfor side viser en fylkesvis fordeling av de budsjetterte kostnadene, fordelt på kategoriene «offentlige», «større private», «mindre private» og «særlige grunner». Staten, ved Riksantikvaren, dekker utgiftene i saker definert som *mindre, private tiltak*, samt helt eller delvis når det foreligger *særlige grunner*. Tallene omfatter hele seksjonens ansvarsområde.

Figur 18: Fylkesvis fordeling av vedtak om kostnader i 2018, hele SAK-seksjonens ansvarsområde.

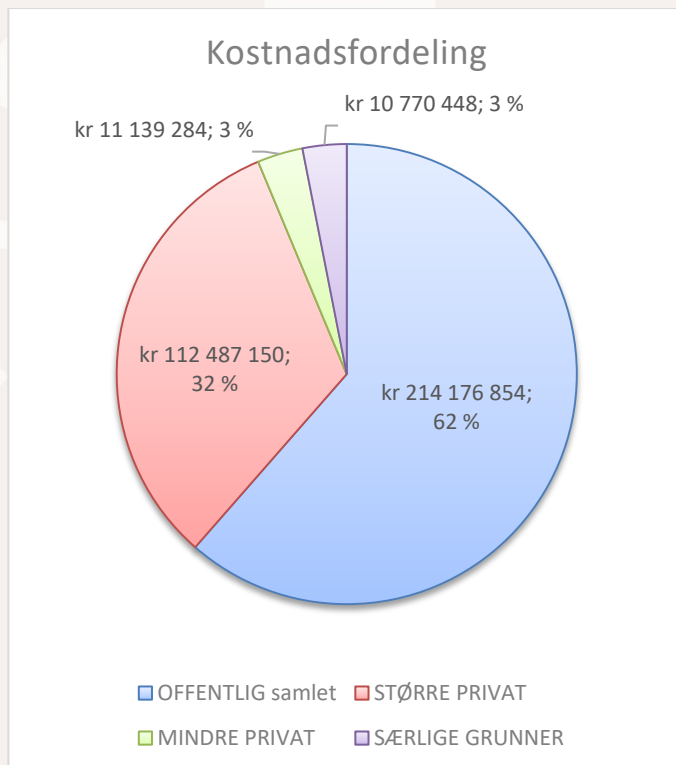

I 102 ulike saker (64 %) ble det fattet vedtak med budsjett-kostnader på under 1 million kroner i 2018, og i 58 saker ble det fattet vedtak om budsjett på mer enn 1 million kroner. I 13 av sakene i 2018 var budsjettene på over 5 millioner kroner (mot 8 i 2017 og 15 i 2016), og i to saker var budsjettene på mer enn 25 millioner kroner.

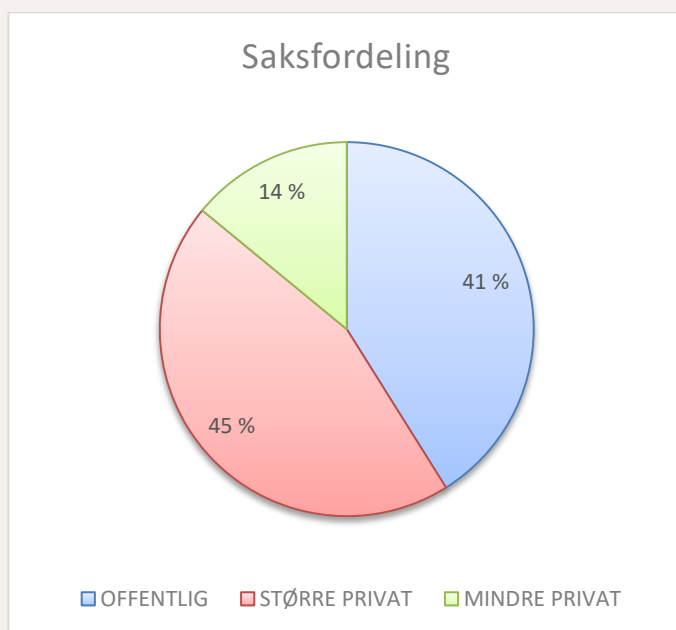
Samlet budsjettvedtak	Antall saker NB! I enkelte saker er det flere vedtak. Det er derfor et lite avvik mellom antall vedtak (166) og antall saker (147).
Kr 0 – 99 999	37 saker (i all hovedsak overvåking)
Kr 100 000 – 499 999	37 saker
Kr 500 000 – 999 999	28 saker (27 i 2017)
Kr 1 000 000 – 4 999 999	45 saker (27 i 2017)
Kr 5 000 000 – 9 999 999	6 saker (4 i 2017)
Kr 10 000 000 – 19 999 999	3 saker (2 i 2017)
Kr 20 000 000 – 49 999 999	3 saker (1 i 2017)
Mer enn kr 50 000 000	1 sak (1 i 2017)

De ti største budsjettvedtakene i 2018 hadde budsjettvedtak fra 7,4 millioner til 59,4 millioner, og et samlet omfang på 203,6 millioner kroner, eller 60 % av de samlede budsjettvedtakene. De fleste av disse sakene gjelder offentlige infrastrukturprosjekter (vei, jernbane, fiskerihavn)

Dersom en sammenligner kostnadsfordelingen med fordelingen av saker innenfor kategoriene «offentlige-», «større private-» og «mindre private tiltak», ser vi at kostnadsandelen for offentlige tiltak ikke samsvarer med saksfordelingen (figur 19 og 20). I denne sammenheng er det viktig å være klar over at kategorien «særlige grunner» i figur 19 kun gjelder saker definert som «større private» i figur 20.

Figur 19: Samlet fordeling av kostnader til arkeologiske undersøkelser, basert på vedtak om maksimumsbudsjetter

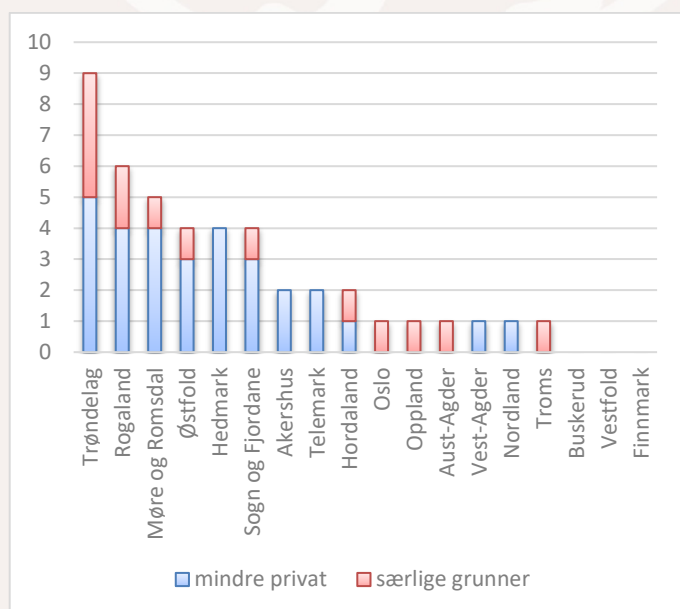

Figur 20: Fordeling av sakstyper innenfor kategoriene «offentlige-», «større private-» og «mindre private tiltak» for hele SAK-seksjonen.

8. Vedtak om statlig kostnadsdekning

Tilsagn om statlig kostnadsdekning

I 2018 har Riksantikvaren fattet vedtak om hel eller delvis statlig kostnadsdekning av utgifter til særskilt gransking av automatisk fredete kulturminner i 44 ulike saker. 30 av vedtakene er i saker som defineres som *mindre, private tiltak*, og 14 av sakene er begrunnet med *særlige grunner* (figur 21).

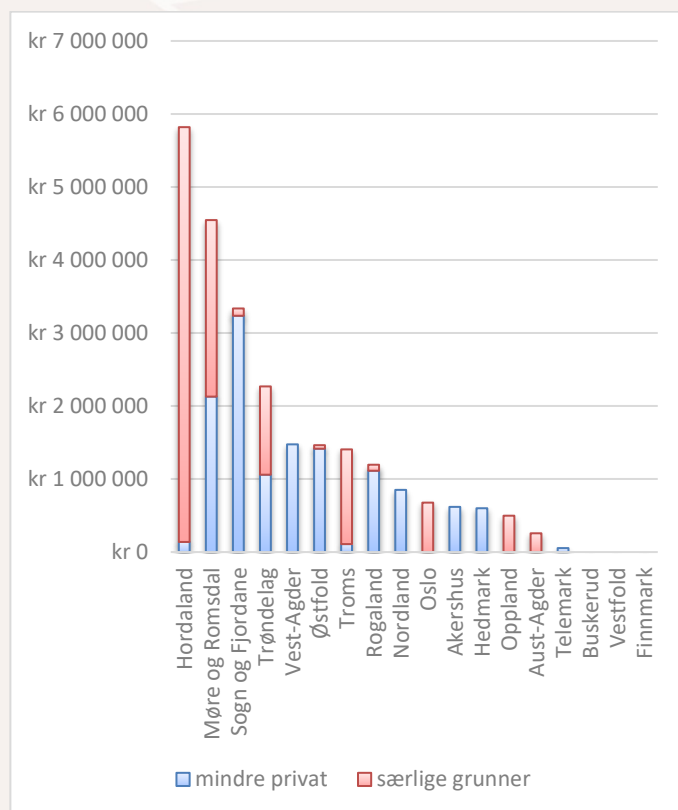

Figur 21: Antall saker med vedtak om statlig kostnadsdekning, jf. kulturminneloven § 10. I alt 44 saker. Merk at i enkelte saker kan det være flere vedtak.

I enkelte saker er vedtak om statlig kostnadsdekning som følge av *særlige grunner* knyttet til saker med opprinnelig dispensasjonsvedtak et annet år. Dette kan for eksempel være ved vurdering av hel eller delvis kostnadsdekning som følge av nye opplysninger i saken, som har fremkommet etter at opprinnelig vedtak om tiltakshavers kostnadsdekning ble fattet. Det kan også være knyttet til saker med økte utgifter som følge av arkeologiske funn, hvor det synes urimelig at tiltakshaver skal betale for

ekstrakostnadene. Ikke alle disse dispensasjonsvedtakene er medregnet i tidligere statistikk i årsrapporten. Når det gjelder *mindre, private tiltak* er det i flere tilfeller gitt tilskudd til dekning av registreringskostnader i saker hvor det ikke er fattet vedtak om dispensasjon, vanligvis fordi dette gjelder saker hvor fylkeskommunen er delegert dispensasjonsmyndighet (Prøveprosjektet).

I alt er det gitt tilsagn om dekning av kr 12 802 129,- for *mindre, private tiltak*, og kr 12 266 283,- på grunn av *særlige grunner* (til sammen kr 25 068 412,-) (figur 22)¹.

Figur 22: Kostnader ved vedtak om helt eller delvis statlig kostnadsdekning, jf. kulturminneloven § 10.

Det er viktig å være oppmerksom på at tilsagn om kostnadsdekning ett år ikke nødvendigvis medfører utbetaling det samme året. I mange tilfeller kan det gå flere år fra tilsagnet om statlig kostnadsdekning blir gitt, til sluttutbetalingen.

¹ Tallene avviker noe fra tallene i figur 19 da også tilsagn om dekning av fylkeskommunens registreringskostnader ved mindre, private tiltak er inkludert.

Statlig kostnadsdekning og landbrukssaker

Ni av de 44 sakene med helt eller delvis statlig kostnadsdekning er landbrukssaker. En sak gjelder driftsveger i landbruket, to saker gjelder drenering av åkre/frukthage, tre er nydyrkingssaker, og tre gjelder driftsbygninger.

Type sak	Antall saker	Samlet tilskudd
Driftsvei i landbruket	1	Kr 697 500,-
Drenering av landbruksjord	2	Kr 562 322,-
Nydyrking	3	Kr 2 505 007,-
Driftsbygning	3	Kr 679 125,-
	9	Kr 4 443 954,-

Fem av sakene er definert som *mindre, private tiltak*, og i fire saker er det gitt tilskudd fordi det foreligger *særlige grunner* for statlig kostnadsdekning.

Utbetalinger

Statlig kostnadsdekning av utgifter til arkeologiske undersøkelser i forbindelse med *mindre, private tiltak*, eller som følge av *særlige grunner*, skjer fra Statsbudsjettet kapittel 1429, post 70.

I 2018 har Riksantikvaren utbetalt til sammen kr 9 513 265,- i 33 ulike saker definert som *mindre, private tiltak*, og kr 13 547 645,- i 15 saker som følge av *særlige grunner*. 7,3 millioner av dette var til Klemenskirken i Trondheim.

Fra utgravinger på Giske. Foto: Jannie S. Johansen